

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут права
Кафедра правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних
дисциплін

07-01-156М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного
права»
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Право»
спеціальності 081 «Право»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННП
Протокол № 3 від 15.10.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня за освітньо-професійною програмою «Право» спеціальності 081 «Право» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Кафарський В. І. – Рівне : НУВГП, 2024. – 20 с.

Укладач: Кафарський Володимир Іванович, доктор юридичних наук, професор кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Гришко Вікторія Іванівна, доцент кафедри правоохоронної діяльності та спеціальних юридичних дисциплін.

Гарант ОП
081 «Право»

Міщук І. В.

Попередня версія методичних вказівок 07-02-94М

© В. І. Кафарський, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Тематика практичних занять	6
3. Контрольні заходи та засоби діагностики.....	8
4. Критерії та шкала оцінювання.....	8
5. Плани практичних занять.....	9
6. Самостійна робота студентів	13
7. Рекомендована література	14

ПЕРЕДМОВА

Вивчення дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» передбачає поглиблене ознайомлення студентів і проблемами теорії і практики конституційного права, становлення та розвитку конституціоналізму і парламентаризму, важливих конституційно-правових інститутів. Зміст курсу «Актуальні проблеми конституційного права» передбачає розгляд поняття та змісту конституційного права і конституції, як основного джерела даної галузі права; підстав і порядку прийняття конституції та змін до неї; проблемних питань реалізації конституційних норм і засобів правової охорони конституційного ладу; проблематику конституційної законності та відповідальності; проблемні питання інтерпретації конституційних норм та конституційно-правових проблем в умовах воєнного часу.

Цілями дисципліни є:

- знати історію конституційного розвитку України;
- розуміти основні напрями конституційно-правової реформи в Україні в післявоєнний час;
- знати загальні засади конституційного ладу України, цінності сучасного українського суспільства та принципи на яких мають розвиватися міжнаціональні (міжнародні) відносини в повоєнний період;
- розуміти основи правового статусу людини та громадянина;
- визначати та вирішувати проблеми актуальні безпосереднього народовладдя в т.ч. і проблеми конституційної організації державної влади в Україні;
- аналізувати конституційно-правові проблеми побудови судової системи, діяльності прокуратури України та Конституційного Суду України;
- орієнтуватися в питаннях діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду інших органів державної влади;

- розуміти конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування в Україні, знаходити шляхи їх законодавчого вирішення;
- системно опрацьовувати наукову літературу, статті, закони та проекти законів, які розробляються у Верховній Раді України;
- аналізувати проблеми функціонування того чи іншого конституційно-правового інституту, пропонувати шляхи їх подальшого розвитку та вдосконалення чинного законодавства.

Компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.

ЗК3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

СК1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем, у тому числі, у ситуаціях правової невизначеності.

СК6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію.

СК7. Здатність застосовувати знання та розуміння основних засад (принципів) та процедур судочинства в Україні.

СК10. Здатність ухвалювати рішення в ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК11. Здатність критично оцінювати ефективність представництва і захисту прав, свобод та інтересів клієнтів.

СК14. Здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, обґрунтовувати суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

СК15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

Програмні результати навчання (ПРН). Результати навчання (РН)*

РН1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

РН4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

РН7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

РН8. Оцінювати достовірність достовірність інформації та надійність джерел, ефективно опрацьовувати та використовувати інформацію для проведення наукових досліджень та практичної діяльності.

РН16. Брати продуктивну участь у розробці проектів нормативно-правових актів, обґрунтовуючи суспільну обумовленість їх прийняття, прогнозувати результати їх впливу на відповідні суспільні відносини.

2. Тематика практичних занять

№ з/п	Назва теми	К-сть годин, денна форма	К-сть годин, заочна форма
Модуль 1. Загальна частина			
1	Конституція України - основа національної правової системи.	0	0
2	Конституція як соціальна, культурна і духовна цінність українського народу	2	2

3	Конституційно-правові основи організації і здійснення влади в Україні	2	0
4	Конституційні конфлікти в державотворчому процесі України	2	0
5	Конституційні засади та проблеми законодавчого регулювання адміністративно-правових відносин в Україні	0	2
Модуль 2. Особлива частина			
6	Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні	2	0
7	Конституційно-правові проблеми безпосередньої демократії в Україні	0	2
8	Теоретичні проблеми і шляхи реалізації конституційних прав і свобод людини громадянина	2	2
9	Проблеми конституційної юрисдикції в сфері захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні	2	2
10	Конституційно-правові аспекти національної безпеки української держави	2	0
Всього:		14	10

3. Контрольні заходи та засоби діагностики

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться за формами:

- оцінювання роботи студентів на лекціях;
- усного опитування на практичних заняттях, участь в обговоренні проблемних питань, оцінки розв'язування ситуаційних завдань;
- опрацювання завдань для самостійної роботи;
- написання модульних контролів.

4. Критерії та шкала оцінювання

Для досягнення цілей та завдань курсу здобувачам потрібно вчасно виконати завдання зі складання та оформлення документів, вчасно здати модульні контролі знань.

Викладач проводить оцінювання індивідуальних завдань студентів шляхом усного опитування та письмових завдань.

Також, студент під наглядом викладача самостійно оцінює свою роботу.

За вчасне та якісне виконання усіх видів завдань, студент отримує такі обов'язкові бали:

Від 4 до 5 балів за якісну підготовку до кожного практичного заняття;

12 балів за якісне оформлення індивідуального завдання;

20 балів – модуль 1;

20 балів – модуль 2.

Усього 100 балів.

Додаткові бали студент може отримати при написанні наукової статті, наукової роботи на конкурс, ессе, тощо. Тему для дослідницької роботи студенти можуть вибрати самостійно за погодженням із викладачем. Додаткові бали аспірантам також можуть бути зараховані за конкретні пропозиції з удосконалення змісту навчальної дисципліни.

Модульний контроль проходить у формі тестування. У тесті 30 запитань різної складності: рівень 1 – 26 запитань по 0,5

бали (13 балів), рівень 2 – 3 запитання по 1 бали (3 бали), рівень 3 – 1 запитання по 4 бали (4 бали). Усього – 20 балів.

5. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль 1.

Тема 1. Конституція України - основа національної правової системи.

1. Правова система і демократична, соціальна, правова держав.
2. Конституційні засади взаємодії соціально-правової держави і правової системи України.
3. Норми міжнародного права у конституційному правопорядку України.
4. Етнополітичні чинники в конституційно-правовому регулюванні суспільних відносин в Україні.

Самостійна робота студентів: окресліть історичну ретроспективу виникнення поняття «джерела права». Дайте ідентифікаційну характеристику ознак джерел права.

Тема 2. Конституція як соціальна, культурна і духовна цінність українського народу

1. Конституція України як соціальна цінність. Конституційні проблеми реалізації соціальних прав і свобод людини в Україні.
2. Правова культура, стан і перспективи розвитку. Духовні основи української Конституції: проблеми забезпечення свободи світогляду і віросповідання.
3. Механізм реалізації захисту прав людини на сповідування релігії та релігійну діяльність.

Самостійна робота студентів: розкрийте зміст основних цінностей українського та європейського конституційного права

Тема 3. Конституційно-правові основи організації і здійснення влади в Україні

1. Конституційно-правові проблеми взаємодії загальнодержавних представницьких органів народовладдя в Україні.
2. Конституційно-компетенційні проблеми парламенту та Президента України.
3. Парламентська відповідальність уряду та шляхи її вдосконалення.
4. Проблеми державного управління і забезпечення верховенства прав людини в Україні.

Самостійна робота студентів: охарактеризуйте конституційні засади організації та здійснення державної влади в Україні в умовах війни.

Тема 4. Конституційні конфлікти в державотворчому процесі України

1. Конфлікт як об'єкт дослідження юридичної науки. Класифікація конституційних конфліктів.
2. Здійснення впливу на конституційні конфлікти.
3. Основи конституційно-конфліктної діагностики.

Самостійна робота студентів: розкрийте сутнісний зміст категорії «державний суверенітет». Проаналізуйте сучасні підходи до розуміння державного суверенітету в конституційному праві.

Тема 5. Конституційні засади та проблеми законодавчого регулювання адміністративно-правових відносин в Україні

1. Конституційно-правове регулювання державної служби в Україні.
2. Проблеми державного управління і забезпечення верховенства прав людини в Україні.

3. Конституційно-правові засади боротьби з бюрократією державного апарату.
4. Державне управління інформаційними ресурсами (інформаційної сфери) українського суспільства.
5. Конституційні засади подальшого розвитку адміністративної юстиції в умовах реалізації доктрини справедливого правосуддя.

Самостійна робота студентів: розкрийте особливості децентралізації публічної влади в умовах воєнного часу.

Разом за МК1: денна форма: лекції – 8 год., практичні – 6 год., самостійна робота – 30 год.; заочна форма: лекції – 4 год., практичні – 4 год., самостійна робота – 40 год.

Модуль 2.

Тема 6. Конституційні засади місцевого самоврядування в Україні

1. Конституційно-правовий статус об'єднаних територіальних громад.
2. Об'єднана територіальна громада та державна влада в Україні.
3. Конституційно-правові засади діяльності старост сільських громад.
4. Проблеми відповідальності в об'єднаних територіальних громадах в діючій системі муніципально-правових відносин.

Самостійна робота студентів: виділіть основні компетенції місцевого самоврядування в умовах війни.

Тема 7. Конституційно-правові проблеми безпосередньої демократії в Україні

1. Конституційно-правові основи безпосередньої демократії в Україні.

2. Вибори і референдуми в Україні: законодавчі проблеми і шляхи їх вирішення.
3. Конституційно-правові механізми прямого народовладдя в Україні.
4. Юридична відповідальність за порушення законодавства ро вибори і референдуми.

Самостійна робота студентів: розкрийте зміст поняття «народна ініціатива» та охарактеризуйте її вплив на безпосередню демократію в Україні.

Тема 8. Теоретичні проблеми і шляхи реалізації конституційних прав і свобод людини громадянина

1. Конституційно-правові основи безпосередньої демократії в Україні.
2. Вибори і референдуми в Україні: законодавчі проблеми і шляхи їх вирішення.
3. Конституційно-правові механізми прямого народовладдя в Україні.
4. Юридична відповідальність за порушення законодавства ро вибори і референдум.

Самостійна робота студентів: дайте характеристику конституційним обов'язкам людини і громадянина та визначіть рівень їх реалізації в українському суспільстві.

Тема 9. Проблеми конституційної юрисдикції в сфері захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні

1. Механізми конституційної юрисдикції у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина.
2. Правова природа Конституційного Суду України, його повноважень, рішень і висновків.

3. Міжнародно-правова і конституційна законність в правозастосовчій (судовій) практиці.

Самостійна робота студентів: дайте визначення поняття конституційне судочинство в Україні, виділіть основні стадії та етапи його здійснення.

Тема 10. Конституційно-правові аспекти національної безпеки української держави

1. Конституційні засади забезпечення національної безпеки та її законодавче регулювання.
2. Конституційно-правові основи військового будівництва та військово - цивільних відносин.
3. Принципи і механізм парламентського контролю за сферою національної безпеки України.
4. Розвиток та досконалення законодавства в сфері національної безпеки України.

Самостійна робота студентів: виділіть основні проблеми конституційного права України і країн розвинутої демократії в умовах радикалізації боротьби за новий світовий порядок.

Разом за МК2: денна форма: лекції – 8 год., практичні – 8 год., самостійна робота – 30 год.; заочна форма: лекції – 4 год., практичні – 6 год., самостійна робота – 32 год.

6. Самостійна робота студентів

Самостійна робота сприяє кращому засвоєнню студентами матеріалу з навчальної дисципліни «Актуальні проблеми конституційного права» та формуванню у них навичок та вмінь одержувати додаткові знання.

Формами самостійної роботи студентів є:

- доопрацювання лекційних матеріалів та опрацювання додаткової літератури;
- підготовка до практичних занять;

- виконання різного характеру завдань;
- робота в Інтернеті, пошук інформації;
- вибір теми та написання есеїв;
- самостійне вивчення та складання конспектів по темах, що виносяться на самостійне вивчення;
- складання тез доповіді на конференцію.

Результативність самостійної роботи виявляється під час заслуховування доповідей, обговорення проблемних питань, поточного модульного контролю знань, перевірки письмових відповідей студентів, представлення результатів самостійної роботи.

7. Рекомендована література

Основна література:

1) Адміністративно-територіальна реформа в Україні: політико-правові проблеми / за ред. І.О. Кресіної. К. : «Логос», 2009. 480 с.

2) Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи / В. С. Куйбіда, В. П. Павленко, В. Я. Яцюк та ін. Секретаріат Кабінету Міністрів України. К., 2009. 618 с.

3) Актуальні проблеми становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні / за ред. В. В. Кравченка, М. О. Баймуратова, О. В. Батанова. К. : Атіка. 864 с.

4) Антологія української юридичної думки. В 6-т томах / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. Том 4. Конституційне (державне) право України ; упоряд. В. Ф. Погорілко та ін. К. : Видавничий Дім «Юридична книга», 2003. 600 с.

5) Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія / наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

6) Алейда Ассман. Права та обов'язки людини: у пошуках нового суспільного договору: Київ, 2020. 104 с.

7) Барченко Г. В. Громадянське суспільство в Україні: конституційні аспекти. Х., 2014. 208 с.

8) Бедрій Р. Б. Конституційно-правові основи громадянства в Україні. Л. : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. 164 с.

9) Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз : монографія. Харків : Право, 2018. 384 с.

10) Волощук О. Т. Інститут Президента в системі органів державної влади: історико-теоретичний аспект. Чернівці, 2012. 112 с.

11) Волощук О. Т. Конституційний інститут уряду в зарубіжних країнах. Чернівці, 2012. 88 с.

12) Гербеда С. В. Соціальний діалог в Україні: теоретичні питання: монографія /за Савчин М. Порівняльне конституційне право. К. : Юрінком Інтер, 2019. 328 с.

13) Гьофе О. Демократія в епоху глобалізації. К., 2007. 436 с.

14) Дахова І. І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах. Х. : «Фінн». 2008. 200 с.

15) Держава і право у світлі сучасної юридичної думки: збірник наукових праць. К. : видав. «Юридична думка», 2010. 456 с.

16) Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні : підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирев, В. О. Величко та ін. ; за ред. С. Г. Серьогіної. 2-ге вид. переробл. та доповн. Х. : Право, 2011. 360 с.

17) Децентралізація публічної влади в Україні у контексті зарубіжного досвіду та євроінтеграційних процесів : колективна монографія / За наук. ред. проф. О. В. Батанова, доц. Р. Б. Бедрія ; передмова академіка НАН України Ю. С. Шемшученка. Львів : СПОЛОМ, 2021. 388 с.

18) Дробуш І. В. Соціальна функція місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право. Київ, 2017. 478 с.

19) Кафарський В. І. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності. К. : Логос, 2008. 560 с.

20) Кафарський В. Нація і держава: Культура. Ідеологія. Духовність. Івано-Франківськ : Плай. 1999. 332 с.

21) Кафарський В. І. Право і політика в українському конституціоналізмі : монографія. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2020. 252 с.

22) Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2004. 336 с.

23) Компендіум соціальної доктрини церкви. К. : Кайрос, 2008. 549 с.

24) Коновеичук Х. Б. Статут об'єднаної територіальної громади. / за заг. ред. В. І. Кафарського. Івано-Франківськ : пп. Голіней О. М., 2017. 60 с.

25) Конституційне право України / За ред. В. Ф. Погорілка, В. Л. Федоренка. К. : Прецедент, 2009. 334 с.

26) Конституційне право України / За ред. Ю. М. Тодики, В. С. Журавського. К. : Видавничий Дім "Ін Юре", 2003. 544 с.

27) Конституційні принципи правового статусу людини. Велика юридична енциклопедія: У 20 т. X. : Право, 2016. Т. 4: Конституційне право – ред. кол. : Ю.Г. Барабаш та ін., Нац. акад. прав. Наук України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України., Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. 2024. 1072 с.

28) Конституційно-правова відповідальність в системі видів юридичної відповідальності: теоретико-правовий аспект [Текст] : дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Червяцова Аліна Олегівна ; Національний ун-т внутрішніх справ. Х., 2004. 202 арк.

29) Конституційно-правове забезпечення правозахисної діяльності у сфері місцевого самоврядування: досвід компаративного аналізу : монографія / О. В. Батанов, В. В. Сметана. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 316 с.

30) Конституційно-правові засади становлення української

державності / В. Я. Тацій, Ю. Н. Тодика, О. Г. Данильян та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. Н. Тодики. Х. : Право, 2003. 328 с.

31) Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія / В. О. Антонов; наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

32) Конституційно-правові проблеми місцевого самоврядування та децентралізації публічної влади в Україні : монографія / за ред. доктора юрид. наук, професора О. В. Батанова; передмова академіка НАН України Ю. С. Шемшученка та академіка НАПрН України О. В. Скрипнюка. Київ : Талком, 2021. 498 с.

33) Кресіна І. О., Перегуда Є. В. Парламентські вибори в Україні: правові і політичні проблеми. К. : Ін-т Держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2003. 368 с.

34) Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм. К. : Юринком Інтер, 2010. 560 с.

35) Кузніченко С. О., Голуб В. О. Воєнний стан: закордонний досвід та українська модель (досвід комплексного дослідження) / за заг. ред. О. В. Гулака, 2019. 244 с.

36) Кулик С. В. Конституційна реформа в сфері судової влади в Україні: проблеми теорії та практика. Одеса : Фенікс, 2018. 186 с.

37) Куян І. А. Суверенітет: проблеми теорії і практики (конституційно-правовий аспект). К. : Академія, 2013, 560 с.

38) Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. В., 2006. 256 с.

39) Матат А. Конституційні принципи: правнича теорія і практика : монографія. Київ : ВАІТЕ, 2022. 180 с.

40) Місцеве самоврядування в Україні та зарубіжних державах: порівняльно-правові аспекти / за ред. О. В. Батанова, О. В. Марцеляка, А. Берлінгуера. К. : Вид-во «Основа», 2020. 672 с.

41) Мохончук Б. С. Виборчі системи: порівняльно-правове дослідження : монографія. Харків : Юрайт, 2021. 304 с.

42) Муртіщева А. О. Конституційно-правова відповідальність уряду в державах Європейського Союзу: теорія

та практика : монографія / Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого ; відп. за вип. Н. М. Ярошенко. Харків : Юрайт, 2022. 327 с.

43) Обмеження конституційних прав і свобод / Велика українська юридична енциклопедія: у 20-ти т. Харків: Право, 2016. Т.4: Конституційне право / ред. кол.: Ю.Г. Барабаш та ін.; Нац. академ. прав. Наук України; І-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України; НАЦ юрид. ун-т ім. Я. Мудрого; 2024. 1072 с.

44) Оніщенко М. М. Правова система і держава в Україні. К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. 131 с.

45) Павленко Р.М. Парламентська відповідальність уряду: світовий та український досвід. К. : вид. дім «К.М. Академія», 2002. 253 с.

46) Політична система України: проблеми становлення і розвитку / В. С. Великочій, М. А. Генік, В. О. Дичківська та ін. / за ред. В. І. Кафарського. К. : Центр учбової літератури, 2008. 456 с.

47) Право в умовах війни: питання теорії та практики: міжнародна колективна монографія / за заг. ред. Бисаги Ю. М., Белова Д. М., Берч В. В., Скрипнюка О.В., Дешко Л. М., Заборовського В. В. та Продан В. І. Братислава, Ужгород : Інститут професійного розвитку, 2023. 192 с.

48) Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5-ти т. Х. : Право, 2008. Т.2.: Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.

49) Проблеми гармонізації законодавства України і країн Європи / під заг. ред. Є. Б. Купко, В. В. Цветкова. К. : Юрінком Інтер, 2009. 528 с.

50) Савчин М. Сучасні тенденції конституціоналізму у контексті глобалізації та правового плюралізму : монографія. Ужгород : Рік-У, 2018. 440 с.

51) Савчин М. В. Конституціоналізм і природа Конституції. Ужгород : Поліграфцентр «Ліра», 2009. 372 с.

52) Северенюк В. М. політична поведінка: проблеми теорії і методології. К., Запоріжжя, Вид-во КПУ, 2000. 432 с.

- 53) Селіванов А. О. Конституція. Гомадянин. Суд. Професійні та суспільні погляди. К. : УАІД «Рада», 2009. 560 с.
- 54) Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні. Х. : Ксилон, 2001. 280 с.
- 55) Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2010. 536 с.
- 56) Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту Верховної Ради України : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2013. 336 с.
- 57) Спінчевська О. М. Конституційний юрисдикційний процес в Україні: сучасний стан та перспективи удосконалення: монографія. Київ : КНТ, 2022. 246 с.
- 58) Суржинський М. І. Інститут громадянства України: конституційно-правовий аспект. К. : Наук. думка, 2011. 215 с.
- 59) Футей Б. Становлення правової держави: Україна 1991-2001 рр. К. : Юрінком Інтер, 2001. 288 с.
- 60) Чушенко В. І., Заєць І. Я. Конституційне право України : підруч. К. : Ін Юре, 2009. =548 с.
- 61) Український парламентаризм: минуле і сучасне / за ред. Ю. С. Шемшученка. К. : Парламентське вид-во, 1999. 368 с.
- 62) Шаповал В. М. Феномен конституційного права : монографія. К. : Ін-т законодавства ВРУ, 2017. 423 с.
- 63) Шаптала Н. К., Задорожня Г. В. Конституційне право України : навч. посіб. Запоріжжя : Дике Поле, 2012. 479 с.
- 64) Шевчук С. Судова правотворчість: світовий досвід і перспективи в Україні : монографія. Київ : Реферат, 2007. 627 с.
- 65) Штогун С. Г. Судово-парова реформа в Україні у статтях та публікаціях. К. : КНТ, 2016. 284 с.
- 66) Янчук А. О. Безпосереднє здійснення влади народом в Україні (конституційно-правовий аналіз) : монограф. Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня. Рута», 2014. 58 с.

Додаткова література:

- 1) Енциклопедія українознавства в 11 томах. Репринтне відтворення видання 1955-1995 рр. [перевидання в Україні]. Л. : Наукове товариство ім. Шевченка, 2003.

2) Юридична енциклопедія: в 6-ти т. / ред. кол. : Ю. С. Шемшученко та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998.

3) Верховна Рада України: інформаційний довідник / авт. – упор. : М. Ярош (кер. кол.), А. Пивовар, А. Погорелова ; вип. 2. К. : парламентське вид., 2002. 160 с.

4) Кафарський В. І., Івченко О. М. Сучасні концепти конституціоналізму і українська конституційна практика. Серія наук. метод. видань. Випуск 1 / під ред. В. Кафарського. Рівне : пп. Голіней О.М., 2018. 60 с.

5) Українське державотворення: невитребуваний потенціал: словник-довідник / за ред. О. М. Мироненка. К. : Либідь, 1997. 560 с.

6) Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / упоряд. : М. І. Камлик та ін. К. : Школяр, 1999. 480 с.

7) Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Академічний курс : підруч.: У 2 т.- Т.1/ за ред. В. Ф. Погорілка. К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2006. 544 с.

8) Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: у 2 т. – Т. 2 / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. К. : «Видавництво «Юридична думка»», 2008. 800 с.

9) Конституція України. Науково-практичний коментар / ред. кол.: Р. О. Стефанчук (співголова), О.В. Петришин (співголова), Ю.Г. Барабаш та ін.; за заг. ред. Р. О. Стефанчука, О. В. Петришина; Нац. акад. прав. Наук України; Конст. Суд України. Х. : Право, 2024. 1176 с.

10) Кафарський В. І., Припхан І. І. Конституційне право України у схемах: навч. посіб. К. : Голіней О.М., 2019. 272 с.

11) Кафарський В. І. Теорія права і держави в українській юридичній думці : навч. посіб. у схемах. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2021. 168 с.

12) Шляхтун П. П. Конституційне право: словник термінів. К. : «Либідь», 2005. 565 с.